

LA BIBLIOTECA DE JAUME CAÑAMERAS

Per Teresa Cardellach

NOTA BIOGRAFICA

Jaume Cañameras i Cortazar va néixer a Terrassa l'any 1931. Inicià els seus estudis a l'Escola Social del Sr. Artigues a partir de 1939. Del seu pas per l'Escola social conserva encara molts bons records i amistats. Recorda especialment la tendència anglòfila del Sr. Artigues, en uns moments en què tot el país estava molt influenciat per la situació d'Alemanya i la IIa Guerra Mundial i es vivia immers en un esperit germanòfil present arreu.

En acabar l'ensenyament primari a l'escola, combinà els estudis de peritatge mercantil, examinant-se per lliure a Barcelona, amb el seu primer treball a l'Ajuntament de Terrassa.

Continuà els estudis a la desapareguda escola d'alts estudis mercantils de Barcelona on es graduà com a professor mercantil.

Professionalment, ha estat i està molt vinculat al món empresarial terrassenc i català, essent un gran coneixedor de la realitat i el desenvolupament socio-econòmic de la ciutat i alhora del país.

Ja des de ben jove manifestà una intensa i variada inquietud cultural que el conduí a vincular-se amb moviments catalanistes del moment com l'escoltisme. Més tard participà activament en institucions de caràcter cultural català com l'Òmnium Cultural i els Amics de les Arts de Terrassa, del qual va ser president durant els anys 1981-1983.

Aquesta mateixa inquietud per la cultura i l'art fa que es relacioni i conegui moltes persones que, allunyades de la seva activitat professional, li aporten punts de vista i formes de viure molt diferents, que l'enriqueixen personalment.

L'afició i l'interès per la lectura i els llibres d'història en general, i per la de la IIa República i la guerra civil en concret, són un motiu més de la seva preocupació cultural, que l'ha portat a recórrer des de sempre les llibreries de vell, els mercats de llibres d'ocasió i a aturar-se davant de qualsevol llibreria que sorgís en el seu camí.

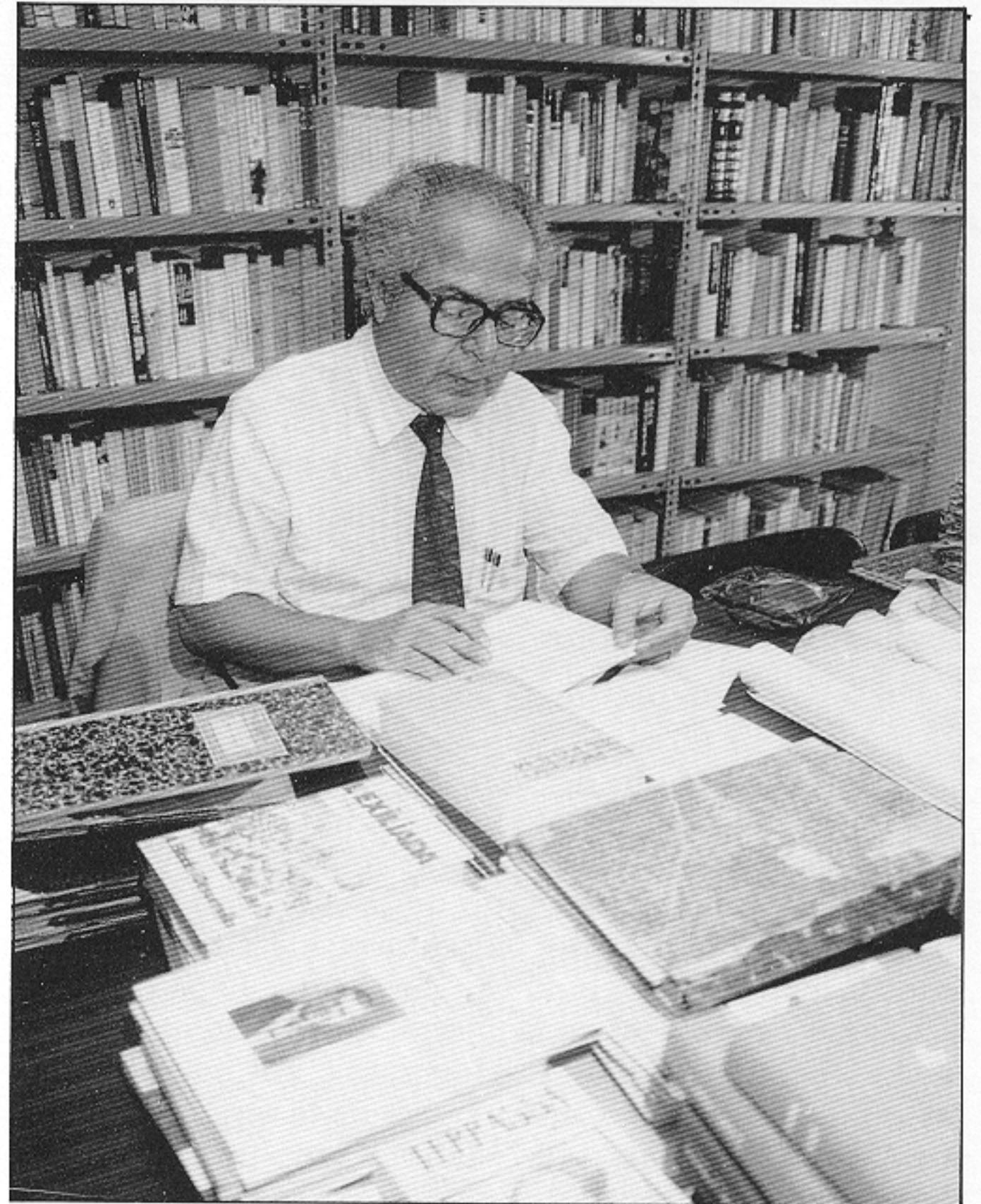
Actualment Jaume Cañameras és el secretari del consell social de la Universitat Autònoma de Barcelona.

1. LA BIBLIOTECA

La biblioteca de Jaume Cañameras no neix d'una voluntat expressament marcada de crear una biblioteca monogràfica sobre la guerra civil o la IIa república espanyola, sinó que prové d'una preocupació personal per esbrinar els motius que condueixen a l'esclat d'un conflicte bèl·lic tan complicat com el de la guerra civil.

Les contradiccions viscudes durant la seva joventut, en plena postguerra i davant la desinformació que hi havia en el país, el motiven a començar a cercar llibres i documentació sobre les condicions socio-econòmiques i els antecedents de l'Espanya de la IIa república, que li puguin aportar alguna interpretació d'aquella història que sentia explicar sobre la guerra civil.

Així és com tot d'una, ara fa uns 25 o 30 anys, s'adona que té una bona col·lecció de llibres d'aquest període, però que la majoria responen a una sola tendència i que li convé ampliar la informació.

Jaume Cañameras a la seva biblioteca.

Poc a poc però sense treva, va omplint les prestatgeries d'un pis que ha condicionat com a biblioteca i que en aquests moments conté més de 2.000 volums (a part de les revistes, fulletons, i documentació diversa), un centenar de cartells originals i altres objectes que ha anat recollint amb el temps. Aquest volum documental la converteix en una de les biblioteques privades importants sobre aquest tema que continua creixent i ampliant-se, ja que les investigacions i estudis sobre la guerra es mantenen en plena vigència i es continuen publicant de manera abundant.

Una petita mostra del que hem esmentat la donen les darreres adquisicions de la biblioteca, que a més dels nous títols editorials que han sortit recentment, són: **El resurgir de España** de J. Rey Carrera, S.J., 1938, **Lo que Italia debe a Mussolini** de M. Missirolli, 1942, **Un año con Queipo** de A. Bahamonde, edició dedicada a l'exèrcit popular, sense data, **Los archivos del terrorismo blanco** de Pedro Foix, 1931, **Ruta hacia el cielo** de J. Tamborero, Terrassa 1960, i alguns d'altres.

Donant un primer cop d'ull a la biblioteca es pot constatar que la guerra civil és el conflicte bèl·lic que ha generat més estudis i publicacions en una gran varietat d'àmbits i opinions, que van des dels estudis socio-econòmics més especialitzats fins a les autobiografies apassionades de combatents.

Endinsant-nos en els catàlegs d'autors i matèries elaborats acuradament durant molts anys, podem diferenciar tres tipus de publicacions molt representatives per a conèixer el tema.

Per un costat trobem els llibres publicats durant el període 1936-1945, la majoria dels quals són anàlisis "in situ" dels fets que succeïen en aquells moments, escrits per militars, polítics, intel·lectuals espanyols i catalans, d'un i altre bàndol que reflexionen i analitzen les condicions que havien portat Espanya a una guerra civil. Posteriorment, o paral·lelament, apareixen les biografies, autobiografies, cròniques, diaris i memòries que recullen les vivències personals dels que han protagonitzat directament els fets històrics, que si bé no mantenen un rigor científic, ens aporten uns coneixements molt valuosos, apassionats i sensibles dels fets.

Aquestes publicacions constitueixen un elevat volum en el conjunt de la biblioteca, i això no és estrany, ja que des de l'inici de la guerra, fins a l'actualitat han estat molt abundants i enriquidores.

Un segon grup pel que fa als llibres (deixem per un altre moment les revistes i fulletons), són aquells escrits per autors estrangers, que des dels més diversos àmbits de coneixement s'han interessat i han estudiat amb profunditat el conflicte bèl·lic, les seves causes i conseqüències. D'entre aquests hi ha un primer grup destacable, que és el dels intel·lectuals de diferents països que, identificats políticament amb la IIa República, van venir a Espanya i van participar activament en la guerra. Gerald Brenan, autor del *El laberinto español*, E. Heminway: *Por quien doblan las campanas*, Frank Capa a través de la seva càmera fotogràfica, G. Bernanos, A. Malraux i molts d'altres, són els primers que donen a conèixer internacionalment la guerra espanyola i que amb el seu treball i reflexions despertaran més tard l'interès d'historiadors d'arreu del món, com és el cas de Hugh Thomas: *La guerra de España*.

Finalment, el tercer grup, molt més heterogeni i distant per raons polítiques, el formen les obres d'historiadors i intel·lectuals espanyols.

Acabada la guerra, òbviament, els únics que podien publicar les seves obres i per tant ésser llegits en el país, eren els historiadors i escriptors propers al franquisme, o els que el mateix règim promocionava perquè aportessin justificacions a la guerra i al sistema polític. Escrivien apologies del conflicte bèl·lic, de l'alçament del General Franco i sobretot obres que desprestigiessin els vençuts.

És el cas d'autors com Joaquín Arrarás, Tebíid El-Arumi o A. de Castro Albarran: *La guerra santa* o *Derecho al alzamiento*, per posar alguns exemples que podem trobar a la biblioteca.

Durant molts anys, aquests autors i molts altres van ser els que van escriure la història d'aquest país, sense cap possibilitat de rèplica ni de confrontació historiogràfica

Però al mateix temps, els intel·lectuals, historiadors i polítics exiliats, continuaven escrivint i publicant els seus treballs, malgrat que eren totalment inaccessibles als lectors espanyols i malgrat les dificultats que tenien per continuar la seva tasca en els països d'exili.

Amb tot, podem observar que la biblioteca manté un bon equilibri pel que fa a les publicacions d'autors espanyols, tant en les editades en el nostre país com en les de l'exili.

2. REVISTES I DIARIS

Els diaris, revistes i fulletons formen un apartat més de la biblioteca. Tot i que aquest tipus de publicacions són més difícils d'aconseguir pel seu caràcter efímer i d'escassa conservació, la biblioteca de Jaume Cañameras en conté una àmplia representació, amb col·leccions força completes, d'una i altra tendència.

Fem esment del diari ABC, el qual s'editava paral·lelament a Sevilla —com a publicació del bàndol nacional o franquista— i a Madrid —com a diari d'opinió republicana. D'aquest darrer en trobem tota la col·lecció completa dels anys 1936 al 1939.

També podem consultar la revista VERTICE (revista nacional de Falange Española y FE de las JONS), que s'editava a Bilbao per a tot Espanya. Era una revista d'actualitat (amb articles de moda, literatura, notícies de la guerra...) amb il·lustracions de gran qualitat. A la biblioteca hi trobem la col·lecció completa i enquadernada des de l'any 1937 al 1943.

També enquadernada i molt ben conservada podem fullejar les pàgines gràfiques de LA VANGUARDIA dels anys 1929 al 1939. En aquest cas només són les pàgines il·lustrades del diari, amb les quals es pot fer un excel·lent repàs fotogràfic dels esdeveniments més significatius d'aquest període.

Pel que fa a les revistes i diaris publicats a l'exili, la biblioteca en recull una bona representació. Hi trobem la revista CATALUNYA, els números dels anys 1944 al 1946, que s'editava a Buenos Aires i on els intel·lectuals i escriptors exiliats catalans tenien l'oportunitat d'escriure en la seva llengua.

La col·lecció completa de QUADERNS D'EXILI, des del número 1 i dels anys 1943 al 1947. Aquesta era una revista promoguda pels intel·lectuals catalans republicans (Joan Sales, Raimón Galí, Ferran de Pol i J.M. Ametlla), exiliats a Mèxic, que a través d'aquesta publicació exposaven les seves idees independentistes.

Cal destacar una col·lecció força completa del diari terrassenc EL DIA dels anys 1937 al 1939, que reforça l'àmplia bibliografia local de la biblioteca.

Així podríem continuar exposant moltes altres col·leccions de diaris i revistes, més o menys completes, que formen la biblioteca, i també fulletons de tota mena, editats durant la República i la guerra.

3. CARTELLS I ALTRES OBJECTES

Com a suport de la biblioteca i per documentar d'una manera més real el contingut dels llibres, Jaume Cañameras ha anat recollint i adquirint material molt variat que va des dels objectes personals dels soldats a les cartes i postals, als cartells propagandístics o als balanços d'empreses col·lectivitzades.

Però són el centenar de cartells que en aquests moments hi ha a la biblioteca, el que té més entitat de tot aquest material que hem esmentat. Són cartells propagandístics de gran format, d'un i altre bàndol, que eren utilitzats per a mobilitzar i sensibilitzar la població civil durant la guerra. Fem especial esment d'un curiós cartell original d'auto

desconegut, que no es va arribar a publicar mai i que segons el llibre: **Carteles de la República y la guerra civil**, de Jaume Miravittles, Josep Termes i Carles Fontseré, va ser realitzat el gener de 1939, dies abans que les tropes de Franco entressin a Barcelona.

Com aquest, podríem parlar de molts altres cartells originals i curiosos, que tots hem vist alguna vegada, reproduïts en il·lustracions de llibres i que permetrien fer un bon estudi sobre el cartellisme d'aquest període a casa nostra.

4. ELS EXILIATS I L'EXILI

Les inquietuds que mouen Jaume Cañameras a buscar llibres i informació sobre la guerra civil, són les mateixes que el porten a conèixer exiliats i a motivar-se pel tema de l'exili.

Viatjar a l'estranger li permet adquirir algunes publicacions promogudes pels exiliats, d'autors espanyols i catalans sobretot, que estaven prohibides en el nostre país. És el cas de la col·lecció **RUEDO IBERICO**, editada a França, on intel·lectuals espanyols, exiliats i no exiliats, tenien la possibilitat d'escriure sobre la situació político-social i cultural espanyola.

A la biblioteca podem trobar els 37 primers números de **Cuadernos de Ruedo Ibérico** (1965-1972) i molts altres títols publicats per aquesta mateixa col·lecció.

És a França, on per raons de proximitat pot viatjar amb més freqüència, allà on comença a tenir contacte amb exiliats, sobretot amb el terrassenc Josep Puig i Arnaus, exiliat a Tolouse. Un home que tenia una gran afició pels llibres i que ajudà i en facilità molt la recerca a J. Cañameras i altres persones. Però sobretot li va possibilitar la coneixença amb altres exiliats francesos.

Amb tot, és la lectura del llibre d'Anna Murià: **Crònica de la vida d'Agustí Bartra**, de l'editorial Martínez Roca de Barcelona, l'any 1967, el fet que més el va impressionar i que el va motivar a escriure a la família Bartra a Mèxic.

A través de la gran amistat que estableix amb els Bartra tindrà l'oportunitat de conèixer i relacionar-se amb exiliats catalans, sobretot amb els que estaven a Mèxic, i dels quals podrà conèixer a fons la seva obra.

Aquesta preocupació i relació de Cañameras amb exiliats catalans explica que les publicacions editades a l'exili constitueixin un dels apartats més importants i significatius de la biblioteca. Així doncs, destaquem les publicacions editades des de Mèxic i la tasca realitzada per l'editor B. Costa-Amic. Aquest editor va promocionar especialment la literatura catalana a l'exili, tant en la

publicació de textos clàssics catalans com en la de les obres dels escriptors exiliats.

Amb l'ajuda d'aquests editors i amb la publicació de revistes i butlletins dels casals i centres catalans a l'exili, l'obra dels escriptors i intel·lectuals catalans va poder continuar, malgrat totes les dificultats i la poca difusió. En general observem que en tots els països en què va haver-hi exiliats es va seguir escrivint i publicant. Per aquest tema es pot consultar l'interessant i exhaustiu treball d'Albert Manent: **La literatura catalana a l'exili**.

5. ACTIVITATS DE LA BIBLIOTECA

Voldríem acabar aquest article fent esment d'algunes de les activitats que, a través de la biblioteca, el seu propietari porta a terme.

Malgrat ésser una biblioteca privada, sempre ha estat oberta a qualsevol investigador o estudiós del tema que necessités consultar-la i s'ha facilitat aquella documentació que estigués a l'abast pels treballs d'investigació. Esmentem la tesi doctoral de J. Eugenio Borau: **El impacto de la guerra civil en la economía del Vallès Occidental. (1936-1939)**, que és un estudi de 14 empreses tèxtils de Terrassa i Sabadell i de 5 de metal·lúrgiques, i les repercussions de la guerra en aquestes empreses i en l'economia vallesana en general. Cañameras va ajudar a Borau en la recerca de documentació d'empreses col·lectivitzades durant la guerra a Terrassa.

Una altra de les activitats de la biblioteca és la de mantenir contacte amb entitats, persones particulars i investigadors del tema per intercanviar i ampliar la bibliografia. El Centre d'estudis d'història contemporània - Fundació Jaume Figueres, és un dels centres amb els quals la biblioteca manté alguns contactes, o bé també amb Blas Ortega, un altre terrassenc apassionat pel tema de la guerra civil i que té una bona biblioteca, molt ben organitzada i documentada.

Finalment, a través de la biblioteca es col·labora i s'ajuda a la publicació de llibres d'autors terrassencs, exiliats o investigadors que puguin interessar. Actualment s'està promocionant un llibre sobre la vida del pintor Josep Bartolí: **Converses amb Josep Bartolí**, que publicarà editorial Pòrtic, i també la reedició del llibre d'Anna Murià: **Crònica de la vida d'Agustí Bartra**, d'edicions de l'Abadia de Montserrat, els quals sortiran el nadal d'enguany.

Aquesta és una mostra més del tarannà de la biblioteca, si bé sempre condicionada per l'esforç personal de Jaume Cañameras, circumstància que deixa incert el futur del seu destí, com succeeix en la majoria dels patrimonis culturals de caràcter particular.